

TR63 Bölgesi
Kesme Çiçek
Sektör Raporu

2015

DOĞAKA
T.C. DOĞU AKDENİZ KALKINMA AJANSI
T.A. EASTERN MEDITERRANEAN DEVELOPMENT AGENCY
Hatay Kahramanmaraş Osmaniye

Hazırlayan : Ümüt DEMİR
Katkıda Bulunanlar : Erdal İLBAY
Genel Yayın Koordinasyon : Erva Zeynep BUDAK
Figen GÖKŞEN
Fotoğraf : Serhat Zafer ÜLGÜR

İçindekiler

4

Tablo ve Grafik İndeksi

8

Giriş

1.1 Kesme Çiçek Sektör Tanımı 8

9

Sektörün Dünya Ekonomisindeki Durumu

2.1 Dünya Kesme Çiçek Üretimi.....9

2.2 Dünya Kesme Çiçek Ticareti.....13

16

Sektörün Türkiye Ekonomisindeki Durumu

3.1 Türkiye'de Kesme Çiçek Sektörü.....16

3.2 Türkiye'nin Kesme Çiçek Dış Ticaret Verileri.....29

27

Sektörün TR63 Bölge Ekonomisindeki Durumu

30

Genel Değerlendirme ve Politika Önerileri

32

Kaynakça

TABLO İNDEKSİ

Tablo 1. Kesme Çiçek Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonları (GTİP)	8
Tablo 2. Dünya Kesme Çiçek Üretim Alanları	10
Tablo 3. Ülkelere Göre Kesme Çiçek Üretim Alanları (ha)	11
Tablo 4. Kıtalar Göre Kesme Çiçek Dış Ticareti	13
Tablo 5. Ülkelere Göre 2014 Yılı Kesme Çiçek İhracat ve İthalat Değerleri	14
Tablo 6. Süs Bitkileri Üretiminde Önde Gelen İllerin Üretim Alan ve Çeşit Dağılımları	17
Tablo 7. Türkiye'de Üretilen Kesme Çiçekler	20
Tablo 8. Türkiye Süs Bitkileri İhracat ve İthalat Rakamları (Bin dolar)	24
Tablo 9. Türkiye Süs Bitkileri İhracat Kayıtlarının Ülkelere Göre Dağılımı	25
Tablo 10. Türkiye Kesme Çiçek İhracat Rakamları	26
Tablo 11. Türkiye Tarım Alanları (Dekar)	27
Tablo 12. Hatay ve Kahramanmaraş İlleri Süs Bitkileri Üretimi	28
Tablo 13. Hatay ve Kahramanmaraş İllerinde Örtü Altı Süs Bitkileri Üretimi	28
Tablo 14. Hatay İlinde Süs Bitkileri İhracat ve İthalat Değerleri (USD)	29

GRAFİK İNDEKSİ

Grafik 1. Dünya Kesme Çiçek Üretim Alanları	12
Grafik 2. Türkiye'de En Fazla Üretilen Kesme Çiçekler	22

RESİM İNDEKSİ

Resim 1. Türkiye'de En Fazla Üretilen Kesme Çiçekler	23
--	----

Önsöz

Süs bitkileri sektörü, bitkisel üretim içinde önemli bir yere sahip olan ve ekonomiye büyük katma sağlayan etkili bir sektör olarak kabul edilmektedir. Ülkemiz çok çeşitli ekolojik bölgeye sahip olup, iklim ve toprak özellikleri bakımından süs bitkileri yetiştiriciliğine son derece uygundur ve aynı zamanda bir çok süs bitkisinin gen kaynağıdır.

Dünya üzerinde 50'den fazla ülkede süs bitkileri üretimi yapıldığı bilinmektedir. Üretim yapılan önemli bölgeler alan büyüklüklerine göre Asya, Kuzey ve Güney Amerika, Avrupa, Afrika ve Orta Doğu'dur.

Türkiye, süs bitkileri yetiştiriciliğinde uygun iklimsel ve coğrafi koşulları, pazar ülkelere yakınlığı ve ucuz işgücüne sahip olması gibi nedenlerle önemli avantajlara sahiptir. Örtüaltı alan üretim alanının üçte ikisini oluşturmaktadır. Seralarda yapılan üretimin büyük çoğunluğu ihracata yöneliktir.

Kesme çiçek üretiminde, türler itibarıyla karanfil, gül ve gerbera önde gelmektedir. Bunların toplam kesme çiçek üretim alanlarından aldığı pay sırasıyla % 63, % 15 ve % 10'dur.

Kesme çiçek üretimi yapısal özellikleri açısından, işçilik yoğun bir tarımsal üretim biçimidir ve az yatırımla çok istihdam yaratan bir alandır. Özellikle iç tüketime yönelik üretim yapan işletmeler büyük ölçüde aile işletmeleri olup, aile bireylerine iş yaratmaktadır.

Türkiye'den süs bitkileri ihracatı 20 yıl önce başlamıştır ve her yıl düzenli gelişim göstermektedir. Söz konusu gelişim trendi iklimsel koşulları uygun TR63 Bölgesi içinde geçerlidir.

Önemli bir istihdam, ihracat ve dolayısıyla gelir kaynağı olması nedenleriyle kesme çiçek sektörünün gelişimi Bölge için de önemli bir sektör olarak görülmektedir.

DOĞU AKDENİZ KALKINMA AJANSI

Giriş

1.1 Kesme Çiçek Sektör Tanımı

Kesme çiçekler; kesilerek toplanan ve buket, sepet, çelenk yapımında kullanılan çiçeklerdir. Kesme çiçekler, dünyada en çok satılan ve ticareti en fazla yapılan süs bitkileridir. Dünya süs bitkileri ticaretinin yarısı kesme çiçeklere aittir.

Süs bitkileri genel bir kavram olup, kesme çiçekler ve kesme yeşillikler, saksılı bitkiler (çiçekli ve saksılı bitkiler) ile peyzaj için kullanılan diğer bitkileri kapsamakta olup süs bitkileri sektörü genel olarak kesme çiçekler, iç mekan süs bitkileri, dış mekan süs bitkileri ile doğal çiçek soğanları (geofitler) olmak üzere 4 farklı faaliyet alanına ayrılmıştır.

Ülkelerin farklı sınıflandırma yöntemleri nedeniyle süs bitkileri üretiminin tüm faaliyet alanları düzeyinde değerlendirilmesi oldukça güçtür. Bu nedenle süs bitkileri içerisinde yer alan kesme çiçeklerin sektörel bilgilerinin ve rakamlarının daha kolay anlaşılması manasında gümrük tarife istatistik pozisyonları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Kesme Çiçek Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonları (GTİP)

Ürün adı	GTİP No
Güller (Taze)	060311
Karanfiller (Taze)	060312
Orkideler (Taze)	060313
Krizantemler (Taze)	060314
Buket Yapmaya Elverişli Diğer Kesme Çiçek ve Tomurcuklar	060319
Buket Yapmaya Elverişli/Kesme Çiçek ve Tomurcuklar (Diğer Hallerde)	060390

Kaynak: Gümrükler Genel Müdürlüğü Web Sayfası, <http://www.gumrukler.gov.tr>

İnsanların manevi değer taşıyan günlerinde duygularını ifade etmesi ve kentsel alanlarda, bahçe düzenlemelerinde dekorasyonun sağlanması gibi ihtiyaçları karşılayan kesme çiçek-çilik ülkemizde de hızla gelişen ihracat odaklı bir yatırım fırsatıdır. Günümüzde 50'den fazla ülkede kesme çiçek üretimi yapılmaktadır.

Sektörün Dünya Ekonomisindeki Durumu

2.1 Dünya Kesme Çiçek Üretimi

Dünyada kesme çiçek üretimi 20. yüzyıl başlarında önem kazanmaya başlamıştır. Küreselleşme ve bunun gelire olan etkisine bağlı olarak dünya üzerinde birçok ülkede kişi başına düşen kesme çiçek tüketimi artış göstermiştir. Dolayısıyla dünya kesme çiçek üretimindeki rekabet de artmıştır. ABD, Japonya, İtalya, Hollanda gibi geleneksel üretim yerlerinin yanında, Latin Amerika ve Afrika'da da kesme çiçek üretimi önem kazanmaya başlamıştır.

Son yıllarda kesme çiçek üretiminde ekolojik koşullar ve ucuz işgücü gibi avantajlara sahip olan Kolombiya, Ekvador ve Kenya gibi ülkeler dünyanın en önemli kesme çiçek üreticisi ve ihracatçısı ülkeleri konumuna gelmiştir. Kesme çiçek üretimi yapan geleneksel merkezlerde ise üretim alanları aynı kalmakla veya azalmakla birlikte, verimlilik artışına gidilmeye başlanmıştır.

Dünya üzerinde 50'den fazla ülkede kesme çiçek üretimi yapıldığı bilinmektedir. Üretim yapılan önemli bölgeler, alan büyüklüklerine göre Asya, Avrupa, Orta ve Güney Amerika, Kuzey Amerika, Afrika ve Orta Doğu'dur (Tablo 2).

Hindistan, Çin, Brezilya, Meksika, Japonya, ABD, Tayland gibi ülkeler önemli üreticiler olmalarına karşın üretimi kendi iç pazarlarına yönelik yapmaktadırlar. Ekvador, Kolombiya gibi üreticiler ise ihracata yönelik üretim yapmaktadır.

Tablo 2. Dünya Kesme Çiçek Üretim Alanları

Kıtalar	Üretim Alanı (ha)	%
Asya Pasifik	360.000	65
Orta/Güney Amerika	100.000	18
Avrupa	52.000	9
Kuzey Amerika	18.500	3
Afrika	16.300	3
Orta Doğu	4.100	1
Dünya Toplamı	550.900	-

KAYNAK: AIPH International Statistical Yearbook, 2011

Asya ülkeleri içinde önemli üretici ülkeler Çin, Hindistan, Japonya, Tayland, İsrail ve Malezya'dır. Avrupa Birliği ülkeleri arasında en önemli üretici ülkeler Hollanda, İtalya, Almanya, Birleşik Krallık ve İspanya'dır. Batı Avrupa Bölgesi, dünya üzerinde hektar başına verimliliğin en fazla olduğu bölgedir.

Amerika, Meksika, Kolombiya, Ekvador, Brezilya önemli üretici ülkelerdir. Latin Amerikan ülkelerinde çiçek üretimi konusunda yeterli bilgi bulunmamasına karşın, bu bölgedeki üretimin çok hızlı geliştiği bilinmektedir. Kolombiya'da örtü altında dünyanın en kaliteli karanfilleri yetişmekte ve yılın on ayında rahatlıkla karanfil hasat edilmektedir. Kolombiya'nın bu sektördeki avantajları; uygun iklim koşullarına sahip olması, ABD pazarına yakın olması, işçilik maliyetlerinin düşük olması ve ürün çeşitliliğinin olmasıdır.

Afrika'da özellikle ekvator kuşağında bulunan Kenya, Tanzanya, Zimbabve, Uganda, Zambiya ve Etiyopya gibi ülkeler uygun iklim koşulları nedeniyle önemli üreticilerdir. Afrika ülkelerinin iklim koşullarının uygun, işçilik ücretlerinin düşük ve yabancı yatırımcıları çekmiş olması, ek olarak devlet teşviklerinin bulunması pazarda oldukça avantajlı duruma geçmelerini sağlamıştır. Kenya'nın büyük arazilerinde açıkta yetiştiricilik yapılmaktadır. Afrika'da üretilen çiçeklerin %90'ının Avrupa'da satıldığı tahmin edilmektedir. Türkiye, dünya kesme çiçek üretiminde yaklaşık %0,2'lik bir paya sahiptir (Tablo 3).

Tablo 3. Ülkelere Göre Kesme Çiçek Üretim Alanları (ha)

Sıra	Ülke	Üretim Alanı	%	Sıra	Ülke	Üretim Alanı	%
1	Hindistan	183.000	33,2	15	Fransa	5.723	1,0
2	Çin	133.767	24,3	16	Avustralya	5.335	1,0
3	Brezilya	51.437	9,3	17	Tayvan	5.294	1,0
4	Meksika	23.417	4,3	18	İngiltere	5.246	1,0
5	Japonya	18.800	3,4	19	Polonya	4.593	0,8
6	ABD	17.537	3,2	20	Kosta Rika	4.500	0,8
7	Güney Afrika Cum.	11.461	2,1	21	İsrail	2.700	0,5
8	İtalya	11.318	2,1	22	İspanya	2.693	0,5
9	Tayland	9.280	1,7	23	Kenya	2.180	0,4
10	Ekvador	8.893	1,6	24	Etiyopya	2.000	0,4
11	Kolombiya	7.900	1,4	25	Malezya	2.000	0,4
12	Hollanda	7.664	1,4	26	Türkiye	1.326	0,2
13	Güney Kore	7.185	1,3	-	Diğer Ülkeler	8.484	1,5
14	Almanya	7.167	1,3	-	Toplam	550.900	-

KAYNAK: AIPH International Statistical Yearbook, 2011

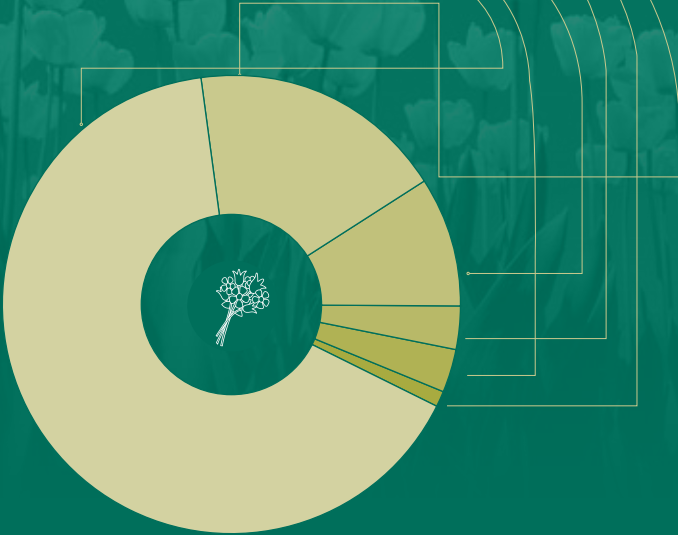
Türkiye, Dünya Kesme Çiçek Üretiminde toplamda 1.326 hektarlık alanda yaklaşık %0,2'lik üretim payı ile 26. sırada yer almaktadır

Grafik 1. Dünya Kesme Çiçek Üretim Alanları

Orta Güney Amerika	% 18
Orta Doğu	% 1
Kuzey Amerika	% 3
Avrupa	% 9
Afrika	% 3
Asya Pasifik	% 65

Kaynak: AIPH, 2011.

Dünyada
550.000 hektarlık alanda
kesme çiçek üretimi yapılmakta ve
bu değer toplam süs bitkileri üretim alanının
%39'unu oluşturmaktadır

2.2 Dünya Kesme Çiçek Ticareti

Dünyada yaklaşık 550.000 ha alanda kesme çiçek üretimi yapılmakta ve bu değer toplam süs bitkileri üretim alanının %39'unu oluşturmaktadır. Binlerce tür ile milyar dolarlık bir sektör konumuna gelen kesme çiçekler; dünya çapında ulaştığı 8,3 milyar dolarlık ihracatı ve 8,4 milyar dolarlık ithalatı ile hızla büyüyen ve gelişen bir yatırım alanı olarak dikkat çekmektedir (Tablo 4).

Tablo 4. Kıtalara Göre Kesme Çiçek Dış Ticareti

Kıtalar	İthalat (1.000 USD)		İhracat (1.000 USD)	
	2013	2014	2013	2014
Avrupa	6.053.370	6.247.932	4.526.013	4.484.452
Afrika	31.357	39.979	1.282.196	991.779
Asya	716.292	651.247	586.249	550.833
Amerika	1.398.518	1.421.828	2.341.127	2.343.621
Diğerleri	799.112	746.314	612.879	1.564.086
Dünya Toplamı	8.251.748	8.416.765	8.762.801	8.393.702

Kaynak: Trademap

İhracatta Hollanda, Kolombiya ve Ekvador gibi ülkeler ön plana çıkarken ithalatta ise Almanya, Amerika, İngiltere, Hollanda gibi ülkeler ön plana çıkmaktadır (Tablo 5). Kesme çiçek sektöründe dünyada lider konumda olan Hollanda'nın ihracatta ilk sırada yer almasına karşın ithalatta da başta gelen ülkeler arasında yer aldığı görülmektedir.

Kesme çiçek üretim ile ticareti, tüketim miktarındaki artış ile birlikte artmaktadır. Kesme çiçek ticaretinde yer alan ülkelerin tüketim değerleri incelendiğinde Avrupa Birliği ülkelerinin tüm dünyadaki çiçek üretiminin yaklaşık %50'sini tükettikleri ve bu ülkelerde kişi başına kesme çiçek tüketiminin yüksek olduğu görülmektedir. Bugüne kadar, Avrupa'da satılan çiçek türlerine bakıldığında; en popüler türün gül olduğu görülmektedir. Avrupa kesme çiçek tüketiminde ilk on tür içerisinde yer alan diğer türler ise krizantem, lale, zambak, orkide, frezya, hippeastrum, eustoma, alstroemeria olarak sıralanmaktadır.

Kesme çiçek tüketiminde Avrupa'dan sonra ikinci önemli bölge Amerika'dır. Amerika'nın kesme çiçek tüketimi türler bazında ele alındığında ilk on tür içerisinde sırasıyla gül, krizantem, karanfil, alstroemeria, zambak, lale, Gerbera, gypsophila, glayöl ve iris yer almaktadır.

Dünya kesme çiçek üretimi, tüketimi ve ticareti incelendiğinde gül ve krizantem türlerinin ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir. Bununla birlikte lale ve zambak gibi soğan, rizom vb. toprak altı organlarından yetiştirilen soğanlı bitkilerinde kesme çiçek sektöründe yoğun olarak yer aldığı belirtilmektedir. Soğanlı kesme çiçekler olarak adlandırılan bu bitkiler, yıl boyu yetiştirilebilme imkanlarının bulunması, pazar taleplerinin yüksek olması ve diğer yıllık ve çok yıllık bitkiler gibi dallanmış bir yapı göstermedikleri için sık dikim imkanı ile birim alandan daha yüksek verim elde edilebilmesi gibi nedenlerle kesme çiçek sektörünün büyümesinde çok büyük katkılar olan bitkilere sahiptir.

Dünyanın en büyük kesme çiçek üreticisi olarak lanse edilen Hollanda'da 2010/2011 yılında toplam 4.779 ha alanda kesme çiçek üretimi yapılmış olup, bu üretimin yaklaşık %16'sını soğanlı kesme çiçekler oluşturmaktadır (AIPH, 2011). Soğanlı kesme çiçekler içerisinde lale ve zambak, Hollanda'nın en önemli üretim kalemlerini oluşturmaktadır. Hollanda'da yıllık ortalama 4 milyon lale soğanı üretilmekte ve bu değer %53'ü kesme çiçek olarak tüketilmektedir.

Tablo 5. Ülkelere Göre 2014 Yılı Kesme Çiçek İhracat ve İthalat Değerleri

Sıra	Ülkeler	İhracat (1.000 USD)	% Pay	İthalatçı ülkelerin ortalama mesafesi (km)	Sıra	Ülkeler	İthalat (1.000 USD)	% Pay	Tedarikçi ülkelerin ortalama mesafesi (km)
1	Hollanda	3.765.581	44.9	995	1	Almanya	1.285.411	15.3	712
2	Kolombiya	1.374.246	16.4	5.435	2	Amerika	1.219.529	14.5	4.448
3	Ekvador	798.433	9.5	8.027	3	İngiltere	1.137.767	13.5	1.685
4	Kenya	695.885	8.3	6.939	4	Hollanda	937.293	11.1	6.132
5	Belçika	286.208	3.4	181	5	Rusya Fed.	609.412	7.2	7.534
6	Etiyopya	174.473	2.1	5.465	6	Fransa	443.848	5.3	1.092
7	Malezya	98.099	1.2	4.249	7	Japonya	352.476	4.2	7.133
8	Almanya	91.047	1.1	486	8	Belçika	327.498	3.9	3.316
9	Çin	87.732	1	2.374	9	İtalya	199.828	2.4	1.894
10	İtalya	86.588	1	973	10	İsviçre	197.051	2.3	2.085

Sıra	Ülkeler	İhracat (1.000 USD)	% Pay	İthalatçı ülkelerin ortalama mesafesi (km)	Sıra	Ülkeler	İthalat (1.000 USD)	% Pay	Tedarikçi ülkelerin ortalama mesafesi (km)
11	İsrail	84.777	1	3.909	11	Kanada	141.223	1.7	5.074
12	Litvanya	84.523	1	1.195	12	Avusturya	128.231	1.5	941
13	Tayland	69.257	0.8	6.676	13	İspanya	111.392	1.3	6.986
14	Hindistan	47.457	0.6	7.714	14	Polonya	103.874	1.2	1.397
15	Kanada	46.671	0.6	1.155	15	Norveç	98.233	1.2	4.983
16	İspanya	42.201	0.5	1.289	16	Danimarka	93.287	1.1	597
17	İngiltere	39.349	0.5	604	17	İsveç	84.571	1	957
18	Kosta Rika	36.933	0.4	4.108	18	Litvanya	83.220	1	1.250
19	Mısır	35.936	0.4	1.646	19	Çek Cum.	67.208	0.8	1.861
20	Güney Afrika	33.128	0.4	8.907	20	İrlanda	56.411	0.7	1.167
21	Türkiye	32.018	0.4	2.261	21	Avustralya	51.438	0.6	10.315
Dünya Toplamı		8.393.702	-	-	Dünya Toplamı		8.416.765	-	-

Kaynak: Trademap

2014 yılında,
Türkiye 32 milyon 18 bin USD
kesme çiçek ihracatı ile yaklaşık
% 0,4'lük ihracat payına sahiptir

Sektörün Türkiye Ekonomisindeki Durumu

3.1 Türkiye’de Kesme Çiçek Sektörü

Türkiye’de tarım sektörü içinde yer alan bütün bitkisel ürünler tarla bitkileri ve bahçe bitkileri olarak iki grupta toplanır. Bahçe bitkileri ise, meyve, sebze ve süs bitkilerinden oluşurken tahıllardan yem bitkilerine kadar olan bütün ürünler de tarla bitkileri olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye’de ticari anlamda kesme çiçek üretimi, 1940’lı yıllarda İstanbul ve çevresinde başlamış, daha sonra Yalova’da önemli bir üretim merkezi konumuna gelmiştir. 1985 yılından itibaren Antalya’da yapılmaya başlayan kesme çiçek ihracatı, çiçek üretim alanlarını bu bölgede hızla artırmıştır. İhracata yönelik üretimin dolaylı yollarla teşvik edilmesi ve bitki materyali ithaline getirilen kolaylıklar, kesme çiçek üretim alanı ve miktarında önemli artışların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Türkiye, süs bitkileri yetiştiriciliğinde uygun iklimsel ve coğrafi koşulları, pazar ülkelere yakınlığı ve ucuz işgücüne sahip olması gibi nedenlerle önemli avantajlara sahiptir. 2014 yılı TÜİK verilerine göre Türkiye’de 26 ilde kesme çiçek üretimi, toplam 42 ilde ise kesme çiçek, çiçek soğanları ve diğer süs bitkileri üretimi yapılmaktadır (Tablo 6).

TÜİK 2014 yılı verilerine göre kesme çiçek üretimin en fazla yapıldığı iller sırasıyla İzmir (519.666.570 adet), Antalya (517.241.320 adet) Yalova (169.195.388 adet) ve Sakarya (60.673.688 adet) dir. Marmara ve Ege Bölgesinde (İstanbul, Yalova, İzmir, Aydın) yapılan kesme çiçek üretimi genellikle iç pazara yöneliktir. Antalya bölgesinde ise çoğunluğu seralarda olmak üzere yüksek kaliteli ve ihracata yönelik üretim yapılmaktadır. Sakarya, Yalova, İstanbul, Adana iç ve dış mekan bitkileri üretiminde önemli yere sahiptir. Sakarya bölgesi de istatistiklerden görülmeyen ama son 5 yıldır çok önemli dış mekan süs bitkileri üretimi yapılan bir bölgedir. Bu bölgede üretimin ihracata yönelik konumlandırıldığı 500 hektara yakın üretim alanı bulunmaktadır. Özellikle Sakarya merkez olmak üzere Arifiye, Sapanca, Pamukova ilçelerinde yoğun üretim alanları görülmektedir.

Tablo 6. Süs Bitkileri Üretiminde Önde Gelen İllerin Üretim Alan ve Çeşit Dağılımları

İller	Ürün Grubu	Ürün adı	Ekilen alan (m ²)	Üretim (Adet)
Adana	Çiçek Soğanları ve Diğer Süs Bitkileri	İç Mekan Süs Bitkileri	143,556	6.777.800
	Kesme Çiçekler	Gül (Kesme)	47	2.820.000
Antalya	Çiçek Soğanları ve Diğer Süs Bitkileri	İç Mekan Süs Bitkileri	210,13	6.223.820
		Çiçek Soğanları	19,635	1.541.250
		Dış Mekan Süs Bitkileri	1.081.600	25.081.250
	Kesme Çiçekler	Karanfil	2.799.625	330.131.500
		Gladyöl (Gladiol)	5,2	150
		Gerbera	849,5	94.010.000
		Gypsophilla	158	11.890.000
		Kasımpati (Krizantem)	24	1.006.000
		Anemon (Manisa Lalesi)	4	900
		Lilyum (Zambak)	9000	270
		Gül (Kesme)	176,9	11.195.000
		Lisianthus	55,75	4.547.500
		Fresia	21300	865
		Solidago (Altınbaşak)	94	15.040.000
Diğer Kesme Çiçekler	178,7	14.390.000		
Aydın	Çiçek Soğanları ve Diğer Süs Bitkileri	Dış Mekan Süs Bitkileri	71,676	279,799
		Karanfil	2,15	43
	Kesme Çiçekler	Gerbera	11,5	782
		Kasımpati (Krizantem)	3,5	140

İller	Ürün Grubu	Ürün adı	Ekilen alan (m ²)	Üretim (Adet)	
İstanbul	Çiçek Soğanları ve Diğer Süs Bitkileri	Çiçek Soğanları	22	990	
		Dış Mekan Süs Bitkileri	275,4	10.893.920	
	Kesme Çiçekler	Karanfil	6,5	275	
		Glavyöl (Gladiol)	25,7	821,8	
		Gerbera	17	1.320.000	
		Gypsophilla	12,8	326	
		Kasımpati (Krizanem)	5,9	151,05	
		Anemon (Manisa Lalesi)	6,4	288	
		Lilyum (Zambak)	89,3	2.221.800	
		Orkide	7,1	62,4	
		Lale	11,65	570	
		Gül (Kesme)	6,5	150	
		Nergiz	10150	507,5	
		Lisianthus	2,3	37,4	
		Fresia	1,5	37,5	
		Şebboy	5300	116	
		Sümbül	7	690,5	
		İris	650	78	
		Solidago (Altınbaşak)	500	30	
		Diğer Kesme Çiçekler	14,25	181	
		İzmir	Çiçek Soğanları ve Diğer Süs Bitkileri	İç Mekan Süs Bitkileri	399
	Çiçek Soğanları			54,04	7.924.000
	Kesme Çiçekler		Dış Mekan Süs Bitkileri	9.057.100	146.573.450
Karanfil			1.567.353	208.289.770	
Glavyöl (Gladiol)			216	5.389.000	
Gerbera			183,577	27.028.550	

İller	Ürün Grubu	Ürün adı	Ekilen alan (m ²)	Üretim (Adet)		
İzmir	Kesme Çiçekler	Gypsophilla	14,5	553,5		
		Kasımpati (Krizanem)	519,21	39.616.300		
		Lilyum (Zambak)	249,5	4.196.500		
		Gül (Kesme)	892	33.285.000		
		Nergiz	414	14.166.000		
		Lisianthus	45,3	3.315.000		
		Fresia	71,28	7.744.800		
		Şebboy	10,3	320,5		
		Sümbül	30	670		
		Stalice	25	175		
		Solidago (Altınbaşak)	1	30		
		Diğer Kesme Çiçekler	149,65	8.016.000		
		Sakarya	Çiçek Soğanları ve Diğer Süs Bitkileri	İç Mekan Süs Bitkileri	30	465
				Dış Mekan Süs Bitkileri	12.571.212	56.848.688
Yalova	Kesme Çiçekler	Gerbera	42	3.360.000		
		İç Mekan Süs Bitkileri	88,978	3.404.010		
	Çiçek Soğanları ve Diğer Süs Bitkileri	Çiçek Soğanları	164480	12.876.080		
		Dış Mekan Süs Bitkileri	1.901.729	116.949.898		
		Karanfil	34,102	3.302.160		
		Gerbera	12,605	1.260.500		
		Gypsophilla	5,24	30,24		
		Kasımpati (Krizanem)	11,785	883,875		
		Lilyum (Zambak)	25,501	607,525		
		Orkide	7	210		
Lale	1,98	148,5				
Gül (Kesme)	298,893	14.394.650				

İller	Ürün Grubu	Ürün adı	Ekilen alan (m ²)	Üretim (Adet)
Yalova	Kesme Çiçekler	Lisianthus	53,364	2.184.100
		Fresia	61,209	8.891.350
		Şebboy	71,556	1.777.900
		Sümbül	650	45,5
		Diğer Kesme Çiçekler	53,382	2.229.100

Kaynak: TÜİK, 2014

Ülkemizde belediyelerin başlattığı peyzaj çalışmaları ile birlikte dış mekan bitkileri üretimi artarken gelir seviyesine bağlı olarak da iç mekan ve kesme çiçek üretimi artmıştır. Üretim sadece iç pazar için değil dış pazar için de yapılmaktadır. 2014 yılı itibarıyla ülkemizde üretilen kesme çiçeklerin %58,5'ini karanfil oluşturmaktadır (Tablo 7).

Tablo 7. Türkiye'de Üretilen Kesme Çiçekler

Ürün Adı	2013		2014		% Üretim Payı (2014)
	Ekilen Alan (m ²)	Üretim (Adet)	Ekilen Alan (m ²)	Üretim (Adet)	
Kesme Çiçekler					
Karanfil	4.890.177	594.445.350	4.949.750	600.306.680	58,5
Gerbera	1.130.825	123.266.480	1.147.022	128.966.610	12,6
Gül (Kesme)	1.611.863	83.405.040	1.677.912	87.198.996	8,5
Kasımpati	570.370	42.181.875	581.240	42.294.975	4,1
Lale	335.630	55.640.250	384.180	36.526.900	3,6
Fresia	157.769	17.409.450	156.789	17.658.650	1,7
Gypsohilla	261.315	17.471.890	254.305	17.353.208	1,7
Solidago	115.800	16.346.000	116.600	16.394.000	1,6
Nergiz	327.450	11.178.000	430.060	14.902.850	1,5
Glâyöl	332.380	10.214.150	411.000	10.558.000	1,0
Lisianthus	135.204	8.961.900	166.814	10.277.000	1,0
Lilyum	518.341	10.228.235	435.251	8.574.325	0,8

Ürün Adı	2013		2014		% Üretim Payı (2014)
	Ekilen Alan (m ²)	Üretim (Adet)	Ekilen Alan (m ²)	Üretim (Adet)	
Şebboy	110.906	2.992.550	113.856	3.019.050	0,3
Sümbül	45.650	1.675.000	49.000	1.767.250	0,2
Anemon	8.400	1.451.000	11.400	1.488.000	0,1
İris	26.500	1.150.600	24.650	1.038.000	0,1
Orkide	13.800	270.200	14.100	272.400	0,0
Stalice	26.500	190.000	27.600	213.000	0,0
Diğer Kesme Çiçekler	427.932	27.505.100	422.212	26.680.400	2,6
Toplam	11.046.812	1.025.983.070	11.373.741	1.025.490.294	-
Çiçek Soğanları ve Diğer Süs Bitkileri					
İç Mekan Süs Bitkileri	1.104.968	36.094.158	1.081.413	41.448.776	7,9
Çiçek Soğanları	552.770	33.012.460	567.505	30.059.530	5,7
Dış Mekan Süs Bitkileri	32.421.167	348.426.162	35.995.684	456.026.600	86,4
Toplam	11.046.812	1.025.983.070	11.373.741	1.025.490.294	-
Genel Toplam	45.125.717	1.443.515.850	49.018.343	1.553.025.200	-

Kaynak: TÜİK

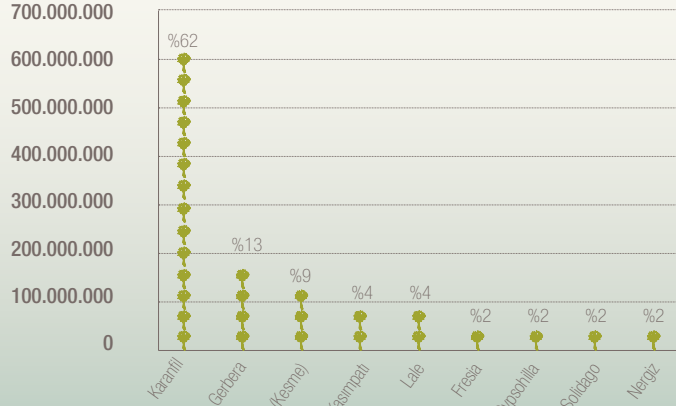
2013 yılında 1 milyar 443 milyon 515 bin 850 adet olan kesme çiçek üretimi, 2014 yılında 1 milyar 553 milyon 025 bin 200 adet olarak gerçekleşmiştir. Üretimi en çok yapılan kesme çiçek türü karanfiledir. Karanfil üretimi 2014 yılında 600 milyon 306 bin 680 adet olarak gerçekleşmiştir. Karanfil üretimini 128 milyon 966 bin 610 adetle gerbera, 87 milyon 198 bin 996 adetle gül, 42 milyon 294 bin 975 adetle kasımpati, 36 milyon 526 bin 900 adetle lale izlemektedir.

Türkiye'de
2014 yılında yaklaşık
1,5 milyar ton
kesme çiçek üretilmiştir

Türkiye'de
en çok üretimi
yapılan kesme çiçek
Karanfil dir

Grafik 2. Türkiye'de En Fazla Üretilen Kesme Çiçekler

Türkiye süs bitkileri sektöründe önemli üretim alanı artışları olmuştur. 2013 yılında

Türkiye
süs bitkileri sektöründe;
2014 yılında yaklaşık
5.000 hektar
alandaki üretim yapılmıştır

45.125.717 m² alanda yapılan üretim, 2014 yılında %8,6 artarak 49.018.383 m²'ye çıkmıştır. Türkiye'de son yıllarda kesme çiçek yetiştiriciliğine yönelik talepte artış gözlenmektedir. Bu talep artışında şehirleşme, satın alma gücünün artması, kutlama, dekorasyon vb. faaliyetlerin modern yaşamla birlikte daha da önem kazanması ve yaygınlaşması gibi nedenler etkili olmaktadır. Ayrıca kesme çiçek ihracatı da artmış ve ürünler nispeten çeşitlenmeye başlamıştır. Üretim alanları ve dış ticaret verilerindeki değişimler, Türkiye süs bitkileri sektörünün dinamik ve arayış içinde bir yapı gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Resim 1. Türkiye'de En Fazla Üretilen Kesme Çiçekler

Karanfil

Gerbera

Gül

Kasımpati

Lale

Frezya

Gypsophilla

Solidago

Nergiz

3.2 Türkiye'nin Kesme Çiçek Dış Ticaret Verileri

Süs bitkileri içerisinde yer alan kesme çiçeklerin 2014 yılı ihracatı yaklaşık 32 milyon dolar civarında olurken aynı yıldaki ithalatı ise 6 milyon dolar gibi düşük bir düzeyde kalmıştır (Tablo 8).

Tablo 8. Türkiye Süs Bitkileri İhracat ve İthalat Rakamları (Bin dolar)

Ürün Grubu	İhracat			İthalat		
	2013	2014	% Değişim	2013	2014	% Değişim
Çiçek soğanları	2.001	1.938	-3	7.100	7.381	4
Canlı Bitkiler	39.986	42.537	6	82.203	78.448	5
Kesme çiçek	28.190	32.018	14	2.563	6.342	147
Bitki yapıkları, dalları vb.	6.811	6.476	-5	635	719	13
Toplam	76.989	82.969	-	92.501	92.890	-

Kaynak: TÜİK

Süs Bitkileri ve Mamulleri İhracatçıları Birliği kayıtlarına göre kesme çiçeğin de yer aldığı süs bitkileri ihracatının yaptığı ülkelerin başında %16,7 oranı ile Hollanda gelmektedir. Hollanda'yı takiben %15 oranla İngiltere ve %12'lik oranlarla Türkmenistan ve Almanya gelmektedir (Tablo 9).

Tablo 9. Türkiye Süs Bitkileri İhracat Kayıtlarının Ülkelere Göre Dağılımı

Ülke	2013 Yılı		2014 Yılı		% Değişim	
	Miktar (Adet)	Değer (USD)	Miktar (Adet)	Değer (USD)	Miktar	Değer
Hollanda	114.444.704	12.907.575	146.524.590	16.027.404	28	24
İngiltere	105.523.619	11.578.088	85.951.079	11.116.551	-19	-4
Türkmenistan	2.480.402	9.915.663	2.252.565	11.880.653	-9	20
Almanya	57.827.088	9.402.148	60.148.715	9.054.054	4	-4
Irak	4.166.258	8.377.234	2.704.603	6.575.720	-35	-22
Azerbaycan	23.247.826	6.203.565	15.366.762	4.519.779	-34	-27
Ukrayna	36.978.469	3.325.944	38.532.070	3.957.973	4	19
Rusya	44.416.287	2.894.118	34.605.268	4.814.170	-22	66
Özbekistan	1.826.345	2.455.925	2.204.370	2.407.541	21	-2
Romanya	40.525.278	2.410.429	37.738.323	2.172.879	-7	-10
Diğer	62.679.575	7.621.774	87.341.714	10.519.250	39	38
Genel Toplam	494.115.850	77.092.464	513.370.059	83.045.974	-	-

Kaynak: İhracatçı Birlikleri Kayıtları

Süs Bitkileri ve Mamulleri İhracatçıları Birliği kayıtlarına göre kesme çiçek grubunda yer alan mal grubunda 2012 yılında toplam 651 milyon 945 bin 583 adet ürün 65 milyon dolar değeri ile ihracat edilmiştir. 2013 yılında ise 654 milyon adet ihracat rakamı 62 milyon dolar ihracat bedeli ile ihraç edilmiştir (Tablo 10).

Tablo 10. Türkiye Kesme Çiçek İhracat Rakamları

Mal Grubu	2013 Yılı		2014 Yılı		% Değişim	
	Miktar (Adet)	Değer (USD)	Miktar (Adet)	Değer (USD)	Miktar	Değer
Kesme Çiçekler	322.944.776	28.356.043	364.484.878	32.116.600	12,9	13,3
Taze Kesme Çiçekler	322.636.223	28.240.461	364.272.707	32.029.657	12,9	13,4
Taze Olmayan Kurutulmuş, Boyanmış, İşlem Görmüş Diğer Çiçekler	308.553	115.583	212.171	86.942	-31,2	-24,8
Çelenk Veya Buket Yapmaya Elverişli Malzemeler	8.738.504	5.625.843	9.494.060	5.324.742	8,6	-5,4
Toplam	331.683.280	33.981.887	373.978.938	37.441.341	-	-

Kaynak: İhracatçı Birlikleri Kayıtları, TÜİK

2013 yılında 322 milyon 944 bin 776 adet kesme çiçek 28 milyon 356 bin 043 USD değeri ile ihraç edilmiştir. Ayrıca aynı yıl içinde taze kesme çiçekler 322 milyon 636 bin 223 adet ve 28 milyon 240 bin 461 USD değeri ile dış ülkelere ihraç edilmiştir. Değişik türlerde yeşilliklerden oluşan kesme çiçekler toplam süs bitkileri ihracatının yaklaşık yarısını oluşturmaktadır.

Ülkemiz süs bitkileri sektörü kendisine hedef olarak refah düzeyi giderek artan, bu artışla paralel olarak süs bitkisi tüketimi üst seviyelere ulaşan ve söz konusu tüketimi de ancak ithalat yoluyla karşılayabilen Avrupa pazarlarını seçmiştir. Son yıllarda ise giderek zenginleşen ve bu gelişme ile paralel olarak süs bitkisi tüketimleri artmakta olan Azerbaycan, Türkmenistan, Ermenistan, Gürcistan ve Irak gibi Asya ülkelerini hedef pazar olarak tercih ettiği görülmektedir.

Kesme çiçekler toplam süs bitkileri ihracatının **yaklaşık yarısını** oluşturmaktadır.

Sektörün TR63 Bölge Ekonomisindeki Durumu

TÜİK verilerine göre 2014 yılında Türkiye'de toplam 48.909 dekar alanda süs bitkileri üretimi gerçekleştirilmiştir. TR63 Bölgesi illerinden Hatay'da 92 dekar alanda, Kahramanmaraş'ta ise 19 dekar alanda süs bitkileri üretimi yapılmıştır (Tablo 11).

Tablo 11. Türkiye Tarım Alanları (Dekar)

İller	Toplam	Tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin alanı		Sebze bahçeleri alanı	Meyveler, içecek ve baharat bitkileri alanı	Süs bitkileri alanı
		Ekilen alan	Nadas			
Hatay	2.497.178	1.330.089	27.202	311.117	828.678	92
Kahramanmaraş	3.666.168	2.371.863	495.561	104.922	693.803	19
Osmaniye	1.197.372	997.719	7.339	34.337	157.977	-
TR63	7.360.718	4.699.671	530.102	450.376	1.680.458	111
Türkiye	239.430.535	157.885.872	41.076.182	8.041.439	32.378.133	48.909

Kaynak: TÜİK, 2014

TR63 Bölgesi illerinden olan Hatay'da 13.776 m² alanda 256.560 adet iç mekan süs bitkisi yetiştirilirken 2.000 m² alanda kesme çiçeklerden olan 8.000 adet gül üretimi gerçekleştirilmiştir. Kahramanmaraş ilinde ise 16.330 m²'lik alanda 5.320 adet dış mekan süs bitkisi üretilmiştir (Tablo 12).

Tablo 12. Hatay ve Kahramanmaraş İlleri Süs Bitkileri Üretimi

İl	Ürün adı	Ekilen Alan (m ²)	Üretim (Adet)
Hatay	İç Mekan Süs Bitkileri	13.776	256.560
	Dış Mekan Süs Bitkileri	76.600	468
	Gül (Kesme)	2.000	8.000
Kahramanmaraş	İç Mekan Süs Bitkileri	1.550	2.200
	Çiçek Soğanları	900	4.500
	Dış Mekan Süs Bitkileri	16.330	5.320
	Gül (Kesme)	200	800

Kaynak: TÜİK, 2014

2014 yılında Hatay'da örtü altında yetiştirilen süs bitkileri miktarları Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13. Hatay ve Kahramanmaraş İllerinde Örtü Altı Süs Bitkileri Üretimi

İl	Grup adı	Ürün adı	Ekilen Alan (m ²)	Üretim (Adet)
Hatay	Örtü Altı (Plastik Sera)	Dış Mekan Süs Bitkileri	7.000	70.000
		İç Mekan Süs Bitkileri	8.200	145.040
	Örtü Altı (Yüksek Tünel)	Gül (Kesme)	2.000	8.000
Kahramanmaraş	Örtü Altı (Cam Sera)	Dış Mekan Süs Bitkileri	280	1.120
		İç Mekan Süs Bitkileri	70	280
	Örtü Altı (Plastik Sera)	Dış Mekan Süs Bitkileri	1.050	4.200
		İç Mekan Süs Bitkileri	480	1.920

Kaynak: TÜİK, 2014

2013 ve 2014 yıllarına bakıldığında TR63 Bölgesi illerinden sadece Hatay'dan kesme çiçeklerinde yer aldığı fasılda ihracat ve ithalatın yapıldığı görülmektedir (Tablo 14).

Hatay'da
kesme çiçek ihracatı
2014 yılında yaklaşık
17.547 USD dir

Tablo 14. Hatay İlinde Süs Bitkileri İhracat ve İthalat Değerleri (USD)

Fasıl Adı	Canlı ağaçlar ve diğer bitkiler, yumrular, kökler ve benzerleri, kesme çiçekler ve süs yaprakları	
2013	İhracat	14.924
	İthalat	15.130
2014	İhracat	17.547
	İthalat	0

Kaynak: TÜİK, 2014.

Genel Değerlendirme ve Politika Önerileri

Kesme çiçek, dünya çapında devamlı olarak büyüyen bir sektördür. Sektörde çok sayıda türün üretimi ve ticareti yapılmaktadır. Bu türler içerisinde soğanlı kesme çiçekler önemli bir yer tutmaktadır. Ekolojik toleranslarının yüksek olması ile yıl boyu üretim imkanı sağlayan soğanlı kesme çiçekler, benzersiz çiçek formları sayesinde Pazar taleplerinin yüksek olması ve sık dikim imkanı ile birim alandan daha yüksek verim elde edilebilmesi gibi nedenlerle kesme çiçek sektörünün büyümesinde önemli katkıları olan bitkilerdir. Kesme çiçek sektörü açısından bu kadar avantajlı olan bu türlerin üretimi belirli ülkelerde yoğunlaşmakla birlikte pazarlanmasında belirli bir düzenin mevcut olmaması dikkat çekicidir.

Kesme çiçek üretimi yapısal özellikleri açısından, işçilik yoğun bir tarımsal üretim biçimidir ve az yatırımla çok istihdam yaratan bir alandır. Özellikle iç tüketime yönelik üretim yapan işletmeler büyük ölçüde aile işletmeleri olup, aile bireylerine iş yaratmaktadır.

Kesme çiçek dış ticareti açısından TR63 Bölgesi iç ve dış pazarlara olan yakınlık, bölgede lojistik sektörünün gelişmesi ve ulaşım kolaylığı, yakın pazarlardaki sektörün (yurt içi ve yurt dışı) durumu, bunun yanı sıra bölgenin Ortadoğu ve Irak gibi pazarlara yakınlığı gibi konularda ihracat için önemli avantajlara sahiptir.

Ülkemizde süs bitkilerinde 2013 yılında ihracat 77 milyon \$'dır

Çukurova bölgesinde uygun iklim koşulları ile birlikte Aralık ayına kadar sarkan uzun vejetasyon dönemi süs bitkileri yetiştiriciliğinin belirli gruplarının dış mekanlarda veya ısıtısız seralarda yapılmasına olanak sağlamaktadır. Çukurova bölgesi genelinde en düşük sıcaklığın 10°C'den yüksek olduğu günler bölgede 8 aydan fazladır. Ayrıca sıcaklığın 0 ile -10°C arasında olduğu günler toplamı da Adana ve Hatay'da sırasıyla 15 ve 16 gün olduğu halde, Mersin'de 10 gündür. Dört kentte de yıllık ortalama sıcaklık 18°C civarındadır.

Türkiye'de kesme çiçek üretiminde gösterdiği artışına rağmen, dünya kesme çiçek ticaretinden büyük bir pay alamamaktadır Türkiye Ziraat Odaları Birliği'nin yayımlanmış olduğu bildiriye göre kesme çiçek sektörünün gelişmesi için yapılması gerekenler şu şekildedir;

☛ Kesme çiçek ihracatının dolayısıyla da gelirlerin artmasında ihracat sezonunun uzamasının önemli bir etkisi olduğu açıktır. Ülkemizde süs bitkilerinde 2013 yılında ihracat 77 milyon dolar düzeyindedir. Ancak milyarlarca dolarlık ihracat yapabilecek potansiyel mevcuttur. Bu nedenle süs bitkilerinin ihracatına özel bir önem ve teşvik verilmelidir.

☛ Süs bitkileri sektörü, düşük faizli kredi veya değişik kaynaklardan hibeyle desteklenmelidir. 2014 yılında düşük faizli kredi konu başlıklarına yüzde 50 faiz indirimi uygulanmak üzere süs bitkisi üretimi eklenmesi olumlu bir gelişmedir. Ziraat Bankası'nın 1-4 yıl arası sübvansiyonlu tarımsal krediler için uyguladığı yüzde 10 olan cari faiz oranı baz alındığında, kesme çiçek üreticileri, 2014 yılında yüzde 5 faiz oranıyla kredi kullanabilecektir. Süs bitkileri üreticileri için de uygulanan düşük faizli kredi kullanımı sektörün gelişmesi ve üreticilerin düşük faiz oranları ile yatırım yapabilmeleri açısından önem taşımaktadır.

☛ Sektör yüksek maliyetle girdi kullanmaktadır. Tarımın diğer kollarından ayrı olarak satışlarda yüksek katma değer vergisi (KDV) uygulanmaktadır. Sektörün gelişmesi için süs bitkilerinin de bir tarımsal faaliyet olduğu gerçeğinden hareketle, tarımla sektöre uygulanan KDV'deki farklılıklar giderilmelidir.

☛ Süs bitkisi üretiminde ileri teknoloji, yıl boyu kontrollü üretim ve topraksız tarım gibi modern üretim tekniklerinin kullanımı teşvik edilmeli, birim alandaki verimlilik, üretimde kalite, depolama tekniklerinin geliştirilmesi, raf ve vazo ömrünün artırılması konularında çalışmalar artırılmalıdır. Üretim konusunda özellikle doku kültürü laboratuvarlarının kurulması önemlidir.

☛ Ülkemiz coğrafi konumu ve politik yapısı ile Avrupa, Rusya ve Ortadoğu ülkeleri pazarlarına kolayca açılacak ve ihracat yapabilecek durumdadır. Özellikle Asya ve Orta Doğu için kurak koşullara dayanıklı az bakım isteyen dayanıklı türlerin üretimine öncelik verilmelidir.

☛ Özellikle ihracatın artırılması amacıyla tanıtım, reklam faaliyetleri ve koordinasyonu sağlayacak güçlü bir dış pazarlama organizasyonunun oluşturulması zorunludur.

☛ Süs bitkileri sektörü hızlı gelişen, istihdam düzeyi ve ihracat potansiyel yüksek gelecek vaat eden bir sektördür. Ülkemizde bu potansiyelin daha hızlı ilerlemesi, katma değerinin daha hızlı artırılması için; süs bitkileri Araştırma-Geliştirme kuruluşlarının çalışmalarına ağırlık verilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır.

Kaynakça

Batı Akdeniz İhracatçılar Birliği Türkiye Süs Bitkileri Sektörü Raporu (<http://www.aib.org.tr/raporlar/kc/kcsusbitkileri2010.pdf>) (erişim: 25.06.2015).

<http://www.susbitkileri.org.tr/tr/istatistikler> (erişim: 25.06.2015).

Doğu Marmara Süs Bitkileri Raporu, Doğu Marmara Kalkınma Ajansı, 2013

Kesme Çiçek Sektör Raporu, Hayrettin YÜCEL, T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, 2010

Süs Bitkileri Sektörü, Uluslararası Pazara Giriş, Mersin Flora, Süs Bitkileri Projesi, 2014

Kesme Çiçek seracılığı Yatırım Fizibilitesi, Karacadağ Kalkınma Ajansı, 2011

Seracılık Ön Fizibilite Raporu, Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı, 2014

Ortaklaşa Rekabet ve Sektör Birlikteliği Ortak Akıl Toplantısı, Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri, 2013

TOBB Tarım Sektörü Raporu, 2012

Türkiye Ziraat Odaları Birliği Web Portalı (<http://www.tzob.org.tr>) (Ulaşım tarihi 25.06.2015)

TÜİK (2015) Bitkisel Üretim İstatistikleri Veritabanı.

TİM Dış Ticaret İstatistikleri

